

 Podkladový dokument

**KULATÝ STŮL
NÁRODNÍHO
KONVENTU O EU
NA TÉMA FORMÁTY
REGIONÁLNÍ
SPOLUPRÁCE
Z POHLEDU ČR**

Jana Juzová

Zuzana Kasáková

Leden 2023

Úvod

Česká republika (ČR) se v poslední dekádě účastní na různých úrovních řady platforem regionální spolupráce, mezi něž patří zejména Visegrádská skupina, Slavkovský formát či iniciativa Trojmoří, avšak i další méně ustálené a neformální formáty. V řadě z nich stojí Česká republika aktuálně v pozici, kdy potřebuje definovat svůj postoj a své budoucí působení v jejich rámci. Hlavní výzvu zcela zřejmě představuje spolupráce v rámci Visegrádské skupiny a její relevance v období, kdy prochází největší krizí od svého vzniku v roce 1991 kvůli závažným problémům v oblasti právního státu především v Maďarsku a ambivalentnímu postoji Maďarska vůči Rusku v kontextu války na Ukrajině. Nabízí se proto větší využití ostatních formátů, především Slavkovské spolupráce, která se však od svého vzniku potýká s absencí hlubší agendy. V případě iniciativy Trojmoří zase Česká republika bude muset učinit odkládané rozhodnutí, zda se zapojí do investičního fondu platformy a jaké projekty by předložila namísto kontroverzní výstavby kanálu Dunaj-Odra-Labe. Ve středoevropském prostoru je pro Česko významný také strategický dialog s Německem, který může představovat pro ČR další alternativu, včetně možností, jak zapojit Německo do spolupráce s existujícími středoevropskými platformami.

Zároveň ke spolupráci v regionu střední Evropy přispívají i nástroje Evropské unie (EU) podporující teritoriální spolupráci zejména ve formě přeshraniční, meziregionální a nadnárodní spolupráce. Vzhledem k velkému množství iniciativ a jejich různých úrovních vyvstává pro Českou republiku otázka, jak různé formáty a iniciativy co nejlépe koordinovat, jak je využít k prosazování svých zájmů a jak zajistit, aby byly vzájemně komplementární.

Vzhledem k rozsahu není účelem předkládaného materiálu provést vyčerpávající analýzu daného tématu, ale vymezit diskuzní rámec o významu formátů regionální spolupráce z pohledu České republiky pro účely debaty Národního konventu o EU. Ta by se měla zaměřit na následující otázky:

1. Jakou pozici by měla mít v české zahraniční politice Visegrádská skupina?

Spolupráce zemí v rámci Visegrádu aktuálně prochází určitou krizí, která vyvěrá z odlišných postojů členských zemí k řadě otázek zahraniční a evropské politiky. Současné slovenské předsednictví ve V4 se proto chce vrátit ke kořenům Visegrádu a namísto spolupráce v oblastech zahraniční a evropské politiky se soustřeďuje především na vnitřní dimenzi – energetiku, infrastrukturu, bezpečnost, ekonomiku a propojování občanů ze zemí V4. Může i tak Visegrád nadále hrát roli v evropské a globální politice? Nebo je naopak v zájmu ČR podporovat praktickou spolupráci v rámci regionu a zahraničně-politické vize se vzdát? Jak jeho potenciál může ČR co nejlépe využít při současné snaze vystupovat jako konstruktivní partner pro ostatní země v rámci Unie?

2. Jak by měla Česká republika přistupovat k dalším formátům regionální spolupráce v prostoru střední Evropy?

Existence mnoha platforem pro spolupráci v našem regionu přináší otázku, jak zajistit, aby iniciativy byly vzájemně komplementární a byly pro ČR produktivní i v případě prolínajících se agend. Česká republika se zároveň zapojuje do jednotlivých uskupení různou měrou, a bylo by tak žádoucí vyhodnotit, co členství v těchto uskupeních České republice přináší a jak by je bylo možné lépe využívat. Měla by ČR být aktivnější v rámci Iniciativy Trojmoří a měla by se zapojit do jejího investičního fondu? Jakým způsobem by mohla ČR efektivně využít svoji účast v jednotlivých platformách? Existuje prostor pro zlepšení koordinace českého působení v různých formátech?

3. Jakým způsobem by Česká republika měla využívat svého zapojení do evropské územní spolupráce?

Spolupráce mezi regiony a členskými zeměmi je podporována prostřednictvím unijních fondů v rámci evropské územní spolupráce. Ta se realizuje formou přeshraniční, meziregionální a nadnárodní spolupráce a je financována z fondů EU v rámci unijní regionální politiky. Česká republika se dlouhodobě podílí na realizaci těchto forem spolupráce, ať již se jedná o Česko-bavorskou přeshraniční spolupráci, nadnárodní program Interreg CENTRAL EUROPE nebo makroregionální strategii EU pro Podunají. V jejich rámci jsou řešena témata, která patří mezi důležité oblasti evropské i národní politiky (např. inovace, změna klimatu, ale i posílení governance mezi zapojenými subjekty). Jakým způsobem by měla Česká republika využít svého zapojení do těchto forem spolupráce pro své politické zájmy ve vztahu ke svým partnerům v rámci bilaterální i multilaterální spolupráce v Evropě?

Jakou pozici by měla mít v české zahraniční politice Visegrádská skupina?

Visegrád představuje jednu z tradičních zahraničněpolitických platforem pro Českou republiku. Slovensko, Maďarsko a Polsko byly od počátku devadesátých let přirozenými partnery ČR v mnoha zásadních otázkách. Při založení Visegrádu a v první dekádě jeho fungování byl jeho význam a cíl jednoznačný – spolupráce při integraci do euroatlantických struktur a souvisejících reformních procesech. Se vstupem do NATO a do EU však byl tento cíl naplněn a vyvstala otázka jeho dalšího významu. Vzhledem k řadě společných výzev, kterým postkomunistické země střední Evropy čelily, a podobným postojům k některým otázkám se z Visegrádu stala významná platforma, skrze kterou byly země schopny úzce komunikovat své pozice, efektivně je koordinovat a spolupracovat v otázkách společného zájmu, v některých případech i navzdory existujícím bilaterálním sporům. Tento formát se stal důležitým nástrojem ke koordinaci a posilování hlasu v multilaterálních fórech, nejvýrazněji uvnitř Evropské unie. Vedle regionální spolupráce mezi zeměmi v otázkách výzkumu a vývoje, vzdělávání, turismu, obrany apod. tak dlouhou dobu hrála zahraničněpolitická dimenze zásadní roli.

Přirozeným rysem Visegrádu však bylo i to, že aktuální politické konstelace v jednotlivých zemích a jejich vzájemná dynamika ovlivňovaly fungování spolupráce. Zatímco v devadesátých letech za vlády Václava Klause došlo k určitému útlumu nejen z důvodu soutěživosti zemí v integračním procesu, ale i kvůli napjatým vztahům mezi Českou republikou a Polskem, naopak během migrační krize a zejména v období vlády Andreje Babiše se vztahy na nejvyšší politické úrovni staly dominantními. V Evropské unii i mezi dalšími zahraničními partnery se Visegrád velmi zviditelnil, avšak kontroverzním způsobem s nálepkou uskupení, které nejedná konstruktivně a blokuje společný postup s ostatními unijními zeměmi.

K dramatickému ochlazení vztahů na nejvyšší úrovni došlo se změnou vlády na Slovensku a následně v České republice. Již více než rok se tak Visegrád potýká se zásadní krizí. Namísto V4 lze hovořit spíše o „V2+2“ s Českem a Slovenskem usilujícími o to, aby nebyly nadále s Visegrádem v očích zahraničních partnerů spojovány.¹ Nesoulad mezi zeměmi v jejich zahraniční politice, přítomný v posledních letech v souvislosti s postoji vůči Rusku a narůstajícímu vlivu Číny a dramaticky zvýrazněný ruskou agresí na Ukrajině, jen prohloubil odcizení Maďarska od ostatních visegrádských zemí a vytvořil novou třetí linii i mezi Maďarskem a Polskem.²

Ačkoli na politické úrovni je Visegrád zřejmě v nejhlubší krizi od svého vzniku, na vnitroregionální úrovni spolupráce nadále pokračuje a formát se tak v podstatě vrací ke svému významu bez dominující zahraničněpolitické dimenze. Aktuální slovenské předsednictví Visegrádu tento posun reflektuje i ve svém programu, který je na první pohled výrazně méně ambiciózní a soustřeďuje se na vnitřní dimenzi spolupráce – energetickou a dopravní konektivitu, bezpečnostní a ekonomickou spolupráci, spolupráci v otázce zelené tranzice, udržitelnosti, migrace, zdravotnictví, výzkumu či kultury.³ Společný postup v zahraniční politice slovenské předsednictví limituje na podporu evropské integrace zemí východní Evropy a západního Balkánu, avšak i zde se pozice Maďarska s ostatními neshodují a působí pro skupinu spíše destruktivně.

¹ Lili Bayer and Jan Cienski, „The not-so-fantastic 4: Central Europe’s divided Visegrad alliance“, *Politico*, 7. ledna 2022, <https://www.politico.eu/article/central-europe-divided-visegrad-v4-alliance/> (navštíveno 2. ledna 2023).

² Paola Tamma, „Poland and Hungary: How a love affair turned toxic“, *Politico*, 29. listopadu 2022, <https://www.politico.eu/article/moment-of-truth-for-polish-hungarian-toxic-relationship-approaches/> (navštíveno 2. ledna 2023); Jennifer Rankin, „How soulmates Hungary and Poland fell out over Ukraine war“, *The Guardian*, 18. října 2022, <https://www.theguardian.com/world/2022/oct/18/how-soulmates-hungary-and-poland-fell-out-over-ukraine-war> (navštíveno 2. ledna 2023); Amanda Coakely, „The End of the Affair“, *Foreign Policy*, 22. srpna 2022, <https://foreignpolicy.com/2022/08/22/hungary-orban-poland-morawiecki-illiberal-eu/> (navštíveno 2. ledna 2023);

Cordelia Buchanan Ponczek, „Poland and Hungary Part Ways on Putin“, *Center for European Policy Analysis*, 20. duben 2022, <https://cepa.org/article/poland-and-hungary-part-ways-on-putin/> (navštíveno 2. ledna 2023).

³ Visegrádská skupina, *Programme of the Slovak Presidency of the Visegrad Group* (July 2022 – June 2023), <https://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=493> (navštíveno 2. ledna 2023).

Pro Českou republiku, která v červenci 2023 převezme na další rok předsednickou roli od Slovenska, je v tuto chvíli zásadní definovat svůj vlastní postoj k Visegrádu a také vizi toho, k čemu by měl tento formát v aktuální politické konstelaci sloužit. Přirozeně by se nabízelo následování slovenského přístupu se zaměřením na praktickou spolupráci v oblasti ekonomiky, zelené a digitální tranzice, bezpečnosti a migrace či vzdělávání, výzkumu a kultury, namísto zahraniční politiky. Zároveň však Česká republika spolu se Slovenskem nesmí upadnout do přílišné pasivity. Zároveň by měly obě země vést dialog o tom, jakou vizi pro V4 přináší ony, čemu by mělo uskupení sloužit a jakou roli by mělo hrát v budoucnosti Evropské unie. Komplikací pro dlouhodobý dialog může nicméně být aktuální politická nestabilita na Slovensku.

Přes tyto problémy by Česká republika na tento formát neměla zcela zanevřít. Se zeměmi V4 je stále svázána velmi podobnou historickou zkušeností i společnými výzvami, kterým musí čelit, a v řadě otázek nadále budou nejbližšími partnery ČR. Z toho důvodu by bylo žádoucí nadále udržovat otevřené komunikační kanály a pravidelnou koordinaci na různých úrovních a nevylučovat spolupráci v případech, kdy se zájmy shodují. Přesto je za aktuální situace pro ČR vhodné snažit se diverzifikovat své partnery a rozbít obraz Visegrádu jako pevného a za všech okolností vzájemně solidárního uskupení, kterým ze své povahy není.

Jak by měla Česká republika přistupovat k dalším formátům regionální spolupráce v prostoru střední Evropy?

Česká republika je členem řady formátů regionální spolupráce, které ji spojují s partnery ve střední, východní a jihovýchodní Evropě a umožňují jí participaci na řešeních společných problémů prostřednictvím multilaterálních platforem. Kromě nejstarší a nejvíce rozvinuté spolupráce v rámci Visegrádu mezi ně patří Slavkovský formát (S3), iniciativa Trojmoří (3SI), Středoevropská iniciativa (CEI), ale také méně formální Bukurešťská devítka (B9) či neformální fórum koordinace během pandemie covidu-19 Středoevropská pětka (C5).

V množství různých formátů, jichž je Česká republika členem, přirozeně vyvstává otázka efektivity koordinace mezi jejich jednotlivými agendami a cíli a mezi aktéry uvnitř ČR. S množstvím existujících formátů je důležité se zamýšlet i nad vyhodnocením členství České republiky a identifikací možností, kterých může do budoucna lépe využívat a kde může větší aktivitou dosahovat lepšího naplňování svých cílů. Kromě české vize budoucího fungování Visegrádu bude důležité definovat zejména postoj ČR k iniciativě Trojmoří a zapojení do jejího investičního fondu.

Iniciativa Trojmoří je tvořena 12 státy ležícími mezi Baltským, Jaderským a Černým mořem (Česká republika, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Rakousko, Slovinsko, Chorvatsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Bulharsko a Rumunsko). Vznik této iniciativy je připisován polskému prezidentovi Andrzejovi Dudovi, který ji formálně založil ve spolupráci s chorvatskou prezidentkou Kolindou Grabar-Kitarović v roce 2015. Na počátku bylo Trojmoří spojeno s kontroverzním odkazem ideje tzv. Mezimoří Józefa Piłsudskiho z meziválečného období, které bylo negativně vnímané Československou vládou, a stejně tak jeho moderní verze Trojmoří byla z pozice České republiky vnímána s určitou nedůvěrou. V současném kontextu však nešlo jen o obavu z polské dominance, ale především z toho, že jde o iniciativu polské vládnoucí strany Právo a spravedlnost namířenou

proti Bruselu a Berlínu. Tato počáteční skepse společně s nejasnými obrysy toho, co konkrétně by měla Iniciativa členskými zeměmi přinést, stály za vlažným přístupem Česka. Doposud jen Česká republika, Slovensko a Rakousko zůstávají členskými zeměmi, které nevložily svůj příspěvek do investičního fondu Trojmoří vytvořeného v roce 2019. Malý zájem o Iniciativu z české strany je reflektován také v tom, že jediným prioritním projektem navrženým k financování je kontroverzní kanál Dunaj-Odra-Labe, jehož výstavbu v ČR podporuje pouze odcházející prezident Miloš Zeman. Pro srovnání je to nejnižší počet kromě Rakouska, které žádný projekt nenavrholo, dalším nejnižším počtem jsou Bulharsko a Slovensko se třemi projekty a nejvíce naopak předložilo Chorvatsko (16) a Maďarsko (15).⁴

Iniciativa Trojmoří přesto pro ČR představuje možný nevyužitý potenciál. Ačkoli stále možnosti financování prioritních projektů závisí na mobilizaci prostředků do investičního fondu od soukromých subjektů, finančních institucí i třetích zemí, jako je USA, chybějící infrastrukturní propojení střední a východní Evropy severo-jihním směrem a potřeba posilování energetické bezpečnosti, zdůrazněná v kontextu války na Ukrajině, jsou problémy, které by Fond mohl pomoci vyřešit. Iniciativa má navíc významný geopolitický rozměr – pro USA jde o zajímavou iniciativu, kterou podporují republikáni i demokrati, jelikož by mohla pomoci upevnit americký vliv v regionu na úkor čínských investic proudících do velkých projektů v oblasti infrastruktury a do rozvoje technologií a posílit odolnost střední a východní Evropy proti ruskému vlivu. O možném významu Iniciativy Trojmoří svědčí i virtuální zapojení strategických partnerů (USA, Japonska, Velké Británie a Ukrajiny) k poslednímu summitu.⁵ V evropském kontextu na ni navíc již nelze navzdory počátečním obavám nahlížet jako na možný nástroj polské vlády v jejím konfliktu s Evropskou unií či Německem, a to jak s ohledem na předchozí

⁴ Iniciativa Trojmoří, *Priority Projects*, <https://3seas.eu/about/progressreport> (navštíveno 2. ledna 2023).

⁵ Iniciativa Trojmoří, *First day of the Three Seas Summit and Business Forum has concluded*, <https://3seas.eu/media/news/first-day-of-the-three-seas-summit-and-business-forum-has-concluded?lang=en> (navštíveno 2. ledna 2023).

účasti představitelů Evropské komise či německé vlády na předchozích summitech a vyjádření podpory Iniciativě,⁶ tak především kvůli množství zapojených států a jejich převážně prounijní orientaci.

S ohledem na výše uvedené se pro ČR nabízí potenciál podpory projektů v oblasti energetiky a dopravní infrastruktury směřující k jejímu lepšímu propojení se zeměmi v regionu. Lepší konektivita ve střední, východní a jihovýchodní Evropě je v souladu také s cíli ostatních regionálních platforem, kterých je Česká republika členem a je reflektována jak v aktuálních prioritách Visegrádské spolupráce pod slovenským předsednictvím,⁷ tak v agendě Středoevropské iniciativy pro roky 2021–2023⁸ i v pracovních plánech Slavkovského formátu.⁹ Zároveň iniciativa Trojmoří nově nabízí příležitosti i pro země východní a jihovýchodní Evropy aspirující na členství v EU skrze speciální partnerský status. Ten byl zatím udělen Ukrajině, ale může být rozšířen i na další země, a má podpořit jejich propojení s ostatními členy platformy.¹⁰

Slabým bodem Iniciativy, palčivým především v českém kontextu, kde se dlouhodobě pozice prezidenta země v řadě zahraničně-politických otázek rozchází s pozicí Ministerstva zahraničních věcí ČR či premiéra, je její vedení z postu prezidentů. Samotná koordinace se aktuálně z Ministerstva dopravy přesouvá na Ministerstvo zahraničních věcí.

⁶ Florian Eder, POLITICO Brussels Playbook: Reopening Brexit — Nord Stream through — Orbán's whataboutism, *Politico*, 22. července 2021, <https://www.politico.eu/newsletter/brussels-playbook/politico-brussels-playbook-reopening-brexit-nord-stream-through-orbans-whataboutism/> (navštíveno 2. ledna 2023).

⁷ Visegrádská skupina, *Programme of the Slovak Presidency*, <https://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=493> (navštíveno 2. ledna 2023).

⁸ Středoevropská iniciativa, *CEI Plan of Action 2021–2023*, <https://www.cei.int/sites/default/files/publications/downloads/CEI%20Plan%20of%20Action%20DIGITAL%20SEC%20FINAL.pdf> (navštíveno 2. ledna 2023).

⁹ „Slavkovský formát – prohloubení regionální spolupráce ve střední Evropě“, *Euroskop.cz*, 6. září 2021, <https://euroskop.cz/2021/09/06/slavkovsky-format-prohloubeni-regionalni-spoluprace-ve-stredni-evrope/> (navštíveno 2. ledna 2023).

¹⁰ Iniciativa Trojmoří, *Joint Declaration of the Seventh Summit Three Seas Initiative*, <https://3seas.eu/about/joint-declaration-of-the-seventh-three-seas-initiative-summit?lang=en> (navštíveno 11. ledna 2023).

Iniciativa Trojmoří společně se Slavkovským formátem také pro Českou republiku mohou představovat zajímavé platformy pro posílení podpory vůči východní Evropě a západnímu Balkánu, tradičním prioritním oblastem české zahraniční politiky. Zatímco podpora evropské integrace zemí západního Balkánu dlouhodobě patří mezi priority Slavkovské spolupráce, potenciál pro hlubší integraci v otázce infrastruktury by mohlo skýtat i Trojmoří, které spojuje země tradičně pozitivně naladěné otázky rozšiřování Evropské unie a jejímu východnímu a jihovýchodnímu sousedství. Pro většinu zemí Iniciativy Trojmoří je navíc přirozenou prioritou podpora zemím východní Evropy v jejich přibližování se EU a odolávání ruskému vlivu, které se v souvislosti s udělením kandidátského statusu Ukrajině a Moldavsku a uznání evropské perspektivy Gruzie propojily s politikou rozšiřování Unie. Rozvinutí této dimenze spolupráce v obou formátech by mohlo být pro Českou republiku prospěšné také jako doplnění aktivit v rámci Visegrádu, který se v otázce podpory evropské integrace západního Balkánu a východní Evropy v minulosti profiloval.

Kromě formátů regionální spolupráce je pro Českou republiku ve středoevropském prostoru přirozeně klíčovým partnerem také Německo. V roce 2015 byl ustaven česko-německý strategický dialog, jehož činnost byla naposledy vyhodnocena v létě 2022. Ministři zahraničí následně v Praze podepsali pracovní program na období 2022–2024. Pro Českou republiku bude důležité tuto spolupráci na řadě úrovní nadále udržovat a prohlubovat, nejen kvůli bilaterální spolupráci obou zemí, ale i v kontextu vývoje regionálních formátů. Užší dialog s Německem a spolupráce na evropské úrovni mohou být pro Česko cestou, jak se dále distancovat od Visegrádu a získat významného partnera a zároveň Česká republika může prostřednictvím dialogu přiblížit Německo dalším platformám regionální spolupráce ve střední a východní Evropě.

Jakým způsobem by Česká republika měla využívat svého zapojení do evropské územní spolupráce?

Evropská územní spolupráce se zaměřuje na podporu přeshraniční, meziregionální a nadnárodní kooperace mezi městy, regiony a členskými zeměmi EU a také spolupráci s nejvzdálenějšími regiony Unie. Aktivity zaměřující se na společné výzvy, kterými regiony čelí, a na podporu hospodářské, sociální a územní koheze v rámci Unie, jsou financovány prostřednictvím nástrojů regionální politiky, zejména Evropského fondu pro regionální rozvoj. Česká republika je dlouhodobě zapojena do těchto aktivit. V rámci přeshraniční spolupráce fungující již od devadesátých let 20. století, kdy vznikaly první euroregiony s Německem, jsou podporovány společné projekty a aktivity (např. od podpory malých a středních podniků, mobility pracovní síly, ochrany klimatu, po vzdělávání a kulturní akce) reflektující potřeby příhraničních regionů České republiky s německými, polskými, slovenskými a rakouskými a umožňující sdílení dobré praxe a výměnu zkušeností.

Čeští aktéři v podobě veřejných institucí, občanské společnosti či soukromého sektoru se rovněž aktivně zapojují do aktivit podporovaných v rámci programu Interreg CENTRAL EUROPE, který má své kořeny v roce 1997. Do programu je zapojeno devět zemí ze střední Evropy. Vyjma České republiky se jedná o Rakousko, Chorvatsko, Maďarsko, Polsko, Slovensko, Slovinsko, Německo (dvacet NUTS 2 regionů) a Itálii (devět NUTS 2 regionů na severu země). Cílem tohoto programu je nejen sdílení zkušeností a příkladů dobré praxe mezi zapojenými aktéry, ale rovněž zlepšení fungování správy na různých úrovních, vzdělávání, zlepšení přípravy veřejných politik v podobě strategií či akčních plánů, odstraňování bariér a celkově zlepšování služeb. To vše v oblastech, které jsou pro rozvoj regionu klíčové. V současném programovém období (2021–2027) se jedná především o otázky inovací a nových technologií, klimatické změny, zvyšování energetické účinnosti a využívání obnovitelných zdrojů, dopravy s cílem zajištění

propojenosti regionu a zlepšování *governance* formou budování kapacit veřejné správy. Řídící orgán programu sídlí ve Vídni, v České republice je za realizaci programu zodpovědné Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Ze zaměření programu je zřejmé, že jsou podporovány aktivity, které se týkají priorit, kterým Česká republika věnuje pozornost v rámci své zahraniční agendy.

Další vektor územní spolupráce představují makroregionální strategie. Tento koncept byl na evropské úrovni představen v druhé polovině nultých let 21. století. Evropská komise vymezila makroregion jako „oblast zahrnující území několika států nebo regionů, které spojuje jeden nebo více společných znaků či výzev“.¹¹ Cílem makroregionální strategie je reflektovat tyto výzvy a vytvořit takový rámec pro spolupráci, který zajistí integrovaný přístup a efektivnější koordinaci aktivit zapojených aktérů včetně efektivního využití existujících finančních prostředků. Makroregionální strategie se totiž řídí třemi základními pravidly: žádné nové (vlastní) finance, žádné další struktury EU, žádná nová legislativa Unie.

V současné době existují čtyři strategie – pro Baltské moře (vznik v roce 2009), Podunají (2010), jadransko-jónský region (2014) a alpský region (2015), a diskutuje se o vytvoření strategie pro Středomoří. Specifikem této spolupráce je i větší zapojení nečlenských států EU.

Strategie EU pro Podunají vznikla na počátku prvního desetiletí 21. století za účasti devíti členských zemí Unie – Německo (Bádensko-Würtenbersko, Bavorsko), Rakousko, Slovensko, Česká republika, Maďarsko, Slovinsko, Rumunsko, Bulharsko, Chorvatsko, a také pěti států nečlenských – Srbsko, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Moldavsko a Ukrajina. Zahrnuje tedy země, jejichž území spadá do povodí řeky Dunaj. Jejím cílem je pomoci zúčastněným státům čelit společným problémům, např. v oblasti dopravy, energetiky a životního prostředí, kultury, cestovního ruchu, rozvoje výzkumných kapacit, vzdělávání, podpory konkurenceschopnosti podniků, budování institucionálních kapacit, a celkově

¹¹ European Commission, *What is an EU macro-regional strategy?* (Brussels: European Commission, 2017).

zefektivnit a zintenzívnit vzájemnou spolupráci. Celkem je strategie rozdělena do čtyř pilířů, které jsou dále členěny do jedenácti prioritních os. Česká republika je společně s Maďarskem zodpovědná za koordinaci prioritní osy 2 – Podpora udržitelné energie. Jedná se o oblast, která se v kontextu aktuálních událostí stala jednou z klíčových, i když makroregionální strategie nejsou i vzhledem k finančním možnostem, tedy úplné absenci vlastních financí, krizovým nástrojem na řešení akutních problémů. Aktuálně je primárním zdrojem financí Strategie EU pro Podunají Dunajský národní program s objemem zhruba 275 mil. EUR na celé období 2021–2027 pro všechny zapojené země.¹²

Na implementaci a řízení strategie se podílí celá řada aktérů. Jedná se nejen o zástupce státní správy, ale i soukromého sektoru a občanské společnosti včetně mládeže. V České republice roli národního koordinátora plní Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády ČR, roli koordinátora prioritní osy 2 pak Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. Konkrétně se pak Česká republika zapojila do iniciativ na podporu hospodářského rozvoje v regionu, jako je Dunajský nadnárodní program, který podporuje projekty podporující hospodářskou a sociální soudržnost v regionu, dále těžila z investic do infrastrukturních projektů v regionu, jako je modernizace dopravních sítí. Rovněž se zapojila do iniciativ na ochranu životního prostředí v regionu a účastnila se iniciativ na podporu spolupráce ve vzdělávání a výzkumu, jako je Dunajská konference rektorů, na níž se scházejí vedoucí představitelé univerzit z celého regionu, aby diskutovali o otázkách společného zájmu.

S ohledem na rozsah aktivit a šíři aktérů je důležitá koordinace v rámci ČR tak, aby aktivity podporované v jednotlivých oblastech byly komplementární s národními prioritami ČR, které země prosazuje v zahraniční politice nejen v rámci bilaterálních vztahů, ale i multilaterálních.

¹² Danube Region Strategy, <https://danube-region.eu> (navštíveno 2. ledna 2023).

Účastí na různých formách evropské územní spolupráce, zejména nadnárodního charakteru, získává Česká republika možnost utvářet směřování strategií a programů a zajistit zohlednění svých zájmů. Může tak například přispět k rozvoji projektů a iniciativ, které jsou v souladu s jejími prioritami, a zasadit se o jejich začlenění do strategie či programů. Dále Česká republika může svou účast využít k budování pevných pracovních vztahů s ostatními zeměmi regionu. To může být cenné pro prosazování zájmů v jiných formátech regionální spolupráce i na úrovni EU, protože to může České republice pomoci zajistit si podporu těchto zemí v otázkách, které jsou pro ni důležité. Ať již se jedná o spolupráci s německými aktéry, kterou lze využít na vyšší úrovni při naplňování Strategického dialogu s Německem, nebo naplňování visegrádské spolupráce.

Zároveň participace v této oblasti a zajištění koordinovaného přístupu nabízí České republice možnost zviditelnit se na úrovni EU a zvýraznit své silné stránky a schopnosti. To může být pro Českou republiku znamenat příležitost prosazovat své politické zájmy, získat podporu pro své postoje.

Závěr

Debata o formátech regionální spolupráce z pohledu České republiky je i s ohledem na skončené úspěšné předsednictví České republiky v Radě EU velice důležitá. Česká republika by měla vhodně využít nabytého kapitálu pro své postavení v různých formátech regionální spolupráce v rámci EU. Kulatý stůl na téma Formáty regionální spolupráce z pohledu České republiky v rámci Národního konventu o EU by měl umožnit zástupcům politických stran a hnutí, poslancům Evropského parlamentu, poslancům a senátorům Parlamentu ČR, zástupcům státní správy, akademické obce, podnikatelů, nevládních organizací a sociálních partnerů diskutovat o možnostech, které tyto formáty České republiky nabízí z pohledu prosazování svých priorit a zájmů v evropské politice.

Zdroje

Bayer, L. and Cienski, J., „The not-so-fantastic 4: Central Europe’s divided Visegrad alliance“, *Politico*, 7. ledna 2022, <https://www.politico.eu/article/central-europe-divided-visegrad-v4-alliance/> (navštíveno 2. ledna 2023).

Buchanan Ponczek, C., „Poland and Hungary Part Ways on Putin“, *Center for European Policy Analysis*, 20. duben 2022, <https://cepa.org/article/poland-and-hungary-part-ways-on-putin/> (navštíveno 2. ledna 2023).

Coakely, A., „The End of the Affair“, *Foreign Policy*, 22. srpna 2022, <https://foreignpolicy.com/2022/08/22/hungary-orban-poland-morawiecki-illiberal-eu/> (navštíveno 2. ledna 2023).

Danube Region Strategy, <https://danube-region.eu> (navštíveno 2. ledna 2023).

Eder, F., POLITICO Brussels Playbook: Reopening Brexit — Nord Stream through — Orbán’s whataboutism, *Politico*, 22. července 2021, <https://www.politico.eu/newsletter/brussels-playbook/politico-brussels-playbook-reopening-brexit-nord-stream-through-orbans-whataboutism/> (navštíveno 2. ledna 2023).

European Commission, *What is an EU macro-regional strategy?* (Brussels: European Commission, 2017).

Iniciativa Trojmoří, *First day of the Three Seas Summit and Business Forum has concluded*, <https://3seas.eu/media/news/first-day-of-the-three-seas-summit-and-business-forum-has-concluded?lang=en> (navštíveno 2. ledna 2023).

Iniciativa Trojmoří, *Joint Declaration of the Seventh Summit Three Seas Initiative*, <https://3seas.eu/about/joint-declaration-of-the-seventh-three-seas-initiative-summit?lang=en> (navštíveno 11. ledna 2023).

Iniciativa Trojmoří, *Priority Projects*, <https://3seas.eu/about/progressreport> (navštíveno 2. ledna 2023).

Rankin, J., „How soulmates Hungary and Poland fell out over Ukraine war“, *The Guardian*, 18. října 2022, <https://www.theguardian.com/world/2022/oct/18/how-soulmates-hungary-and-poland-fell-out-over-ukraine-war> (navštíveno 2. ledna 2023).

Středoevropská iniciativa, *CEI Plan of Action 2021–2023*, <https://www.cei.int/sites/default/files/publications/downloads/CEI%20Plan%20of%20Action%20DIGITAL%20ESEC%20FINAL.pdf> (navštíveno 2. ledna 2023).

„Slavkovský formát – prohloubení regionální spolupráce ve střední Evropě“, *Euroskop.cz*, 6. září 2021, <https://euroskop.cz/2021/09/06/slavkovsky-format-prohloubeni-regionalni-spoluprace-ve-stredni-evrope/> (navštíveno 2. ledna 2023).

Tamma, P., „Poland and Hungary: How a love affair turned toxic“, *Politico*, 29. listopadu 2022, <https://www.politico.eu/article/moment-of-truth-for-polish-hungarian-toxic-relationship-approaches/> (navštíveno 2. ledna 2023).

Visegrádská skupina, *Programme of the Slovak Presidency of the Visegrad Group* (July 2022 – June 2023), <https://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=493> (navštíveno 2. ledna 2023).

O autorech

Jana je seniorní výzkumnou pracovnící a vedoucí programu Globální Evropa v Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM. Vystudovala Mezinárodní vztahy na Masarykově univerzitě v Brně a v současné době tam dokončuje doktorské studium. Během studia pobývala také na univerzitě v Bologni a na univerzitě v Prištině. Její předchozí pracovní zkušenosti zahrnují další středoevropské think-tanky a misi EU na podporu právního státu v Kosovu (EULEX). Působila také jako Visiting Fellow v Stiftung Wissenschaft und Politik v Bruselu ReThink.CEE Fellow v German Marshall Fund of the United States. Ve svém výzkumu se zaměřuje především na západní Balkán, politiku rozšiřování EU, evropeizaci a demokratizaci regionu a dále Visegrádskou spolupráci a vztahy mezi V4 a západním Balkánem.

Zuzana vystudovala západoevropská studia na Institutu mezinárodních studií FSV UK, kde získala také doktorát. Studovala na řadě zahraničních univerzit – University of Cambridge (1999), University of Edinburgh (2000), University of Glasgow (2000/2001) a London School of Economics and Political Science (2004). V roce 2004 absolvovala stáž u Skotské národní strany v britském parlamentu a o pět let později ve sdružení Europaeum, University of Oxford. Od roku 2005 přednáší na Fakultě sociálních věd. V letech 2012–2014 působila jako předsedkyně Akademického senátu FSV UK. Od června 2015 je proděkankou pro zahraniční styky a také přidruženým výzkumným pracovníkem Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM. Zabývá se politickým vývojem a historií Velké Británie (zejména tzv. keltského okraje), historií a institucemi EU, regionální politikou EU, regionalismem a nacionalismem tzv. “národů bez státu” v Evropě. Podílí se také na řešení zahraničních a tuzemských projektů, nejenom výzkumných, ale i těch, které se zaměřují na inovaci studia a přiblížení problematiky EU studentům a pedagogům na středních školách.

EUROPEUM

Institut pro evropskou politiku EUROPEUM je neziskový, nepolitický a nezávislý think tank, který se zaměřuje na evropskou integraci a soudržnost. EUROPEUM přispívá k posilování demokracie, bezpečnosti, stability, svobody a solidarity napříč Evropou a aktivnímu vystupování České republiky v Evropské unii. EUROPEUM provádí původní výzkum, organizuje veřejné akce a vzdělávací aktivity a formuluje nové názory a doporučení ke zlepšení domácí a evropské politiky.

Více o nás Kontakt

Web: europeum.org

Adresa pražské kanceláře: Staroměstské náměstí 4/1, 110 00, Praha 1

Tel.: +420 212 246 552 E-mail: europeum@europeum.org

Adresa bruselské kanceláře: Avenue de Broqueville 40, 1200 Woluwe-Saint-Lambert

Tel: +32 472 84 18 45

E-mail: brussels@europeum.org

Další publikace najdete na našem webu.

Co-funded by the
Citizens, Equality, Rights and
Values Programme (CERV)